

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פסי בראות

שיעור הפסים ורוחב שבין כל עמוד ועמוד

(י"ז ב') **משנה:** עושין פסין לביראות (בורות שברשות הרבים⁴).

(המשך **משנה:**) (4) ארבעה דיומדין (עמודים שכל אחד מהם נראה כשניים) נראין כשמונה. דברי רבי יהודה. (2) רבי מאיר אומר: שמונה נראין כשנים עשר - ארבעה דיומדים (עמודים כפולים הנראים כשמונה) וארבעה פשוטין (באמצע כל רוח עמוד פשוט, סה"כ שנים עשר).

(המשך **משנה:**) גובהן עשרה טפחים, ורוחבן שישה (טפחים, דהיינו אמה), ועוביים כל שהוא.

(המשך **משנה:**) וביניהן (שיעור) כמלא שתי רבקות (שני צמדי בקר) - (4) של שלוש שלוש בקר (בכל צמד שלוש בקר. וכמבואר בגמרא, י"ט ב', דהיינו עשר אמות). דברי רבי מאיר. (2) רבי יהודה אומר: (כל צמד) של ארבע (דהיינו שלוש עשרה אמה ושליש).

(המשך **משנה:**) קשורות ולא מותרות (וזו חומרא, למעט הריח ביניהם). אחת נכנסת ואחת יוצאת (ולא צריך שתהיינה פונות לאותו כיוון. וזו קולא, שלא צריך מצומצמות, אלא מרווחות).

שיטות הראשונים

היתר פסי בראות מהתורה: הקשו **הראשונים**, היכי מכשרינן בפסי בראות פרוץ מרובה על העומד? דעת **ראב"ד** **והמאורות**, דמדאורייתא אפילו פרוץ מרובה על העומד כשר, כיון שיש במקום אחד שיעור רוחב מחיצה². ודעת **אשכול**, **התוספות**, **הרשב"א** (תירוץ ב) **והריטב"א**, שכך הוא דין תורה דכל שיש מחיצות שלימות בזויות שיעור אמה לכל צד כעין פסי בראות, ואיכא שם ד' מחיצות³, שתהא חשובה מחיצה גמורה ולא תפסל בשום פרצה בעולם. ובאו חכמים ואסרו שלא לטלטל בו אלא לצורך עולי רגלים או לדבר מצוה⁴.

1. וביראות עצמם רשות היחיד, ופסים הללו עושים את סביבות הבור רשות היחיד (גמורה מן התורה), וימלא ויוציא מהבור ויניח שם, ותיכנס בהמתו וישקנה. רש"י.
 2. ודאמרינן לעיל הכי אמר רחמנא לא תפרוץ רובא זהו מדינא דרבנן, דרחמנא אגמריה למשה מסיני שכן עתידין חכמים לתקן. ריטב"א. והמאורות תירץ, דקאי אכלאים וסוכה. וגם הרשב"א כתב על דברי הראב"ד שאפשר שהדבר אמת כדבריו. לא התבאר בדברי הראב"ד מהו שיעור רוחב מחיצה.
 3. הר"ן כתב דמדאורייתא בעינן עומד כפרוץ. אבל כל שיש שם עומד חשוב משני צדדין כי הכא, מדאורייתא שרי. וגבי פסי בראות אוקמוה אדאורייתא. אלא שכתב הר"ן: ומיהו מסתברא, דאע"ג דמדאורייתא סגי בשלוש מחיצות, הני מיילי כשהן מחיצות גמורות. אבל דומיא דפסי בראות לא סגי אלא אם כן יש בכל ארבע הקרנות עומד חשוב. דאם איתא דבשלוש הקרנות סגי בפסי בראות, הוה מוקמי רבנן דינייהו אדינא דאורייתא.
 4. כי מחיצין הלכה למשה מסיני ואין כולם שוות, שהרי אתה רואה בפי תקרה יורד וסותם דאמרינן גוד אחית ואין בקיעת גמלים מבטלה, ובמחיצות דעלמא, אפילו הן גדולות כמה, מבטלתן בקיעת גדיים.
- והרי"ד** כתב (כ' א', ד"ה אמר ר' אלעזר) שאע"פ שפרוץ מרובה אסור מדאורייתא (דלא כהראב"ד), זה רק כשיש מחיצה בג' רוחות בלבד. אבל **דבר שהוא מחיצה מד' רוחות**, כעין פסי בראות, **נחשב רשות היחיד מדאורייתא גם כשפרוץ מרובה**. אלא שחכמים גזרו

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

גבהן עשרה טפחים ורוחבן ששה ועביין כל שהוא: פירשו ראשונים⁵ דהא דבעינן רוחבן ששה זהו בדיומדין עצמן. אבל בפשוטין לא בעינן כולי האי, כיון שאינם כאן אלא למעט האויר שבנתיים שלא יהא יותר מעשר לרבי מאיר. דעת הרשב"א דכיון דלא קתני תנא שיעורא, אין להם שום שיעור ברוחב, ובמשהו סגי להו⁶. ודעת הריטב"א ועוד, דצריכין רוחב ג' או ד' טפחים שהוא דבר חשוב⁷. ומדברי רש"י נראה כי הוא סובר דכי קתני רוחבן ששה, אף אפשוטין קאי⁸. וכן כתבו אור זרוע, רבינו יהונתן ומאירי⁹.

גודל השטח המוקף פסים

(י"ח א') **משנה:** (השטח הקטן ביותר): מותר להקריב (את הפסים) לבאר, ובלבד שתהא (משפת הבאר עד בין הפסים) פרה ראשה ורובה בפנים ושותה (אבל לא פחות, שמא ימשך אחר פרתו, ויוציא הדלי חוץ למחיצה, ונמצא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים).

(י"ט א') **תנו רבנן:** כמה ראשה ורובה של פרה? שתי אמות.

(י"ח א') (המשך משנה): (השטח הגדול ביותר): (1) מותר להרחיק כל שהוא¹⁰, ובלבד שירבה בפסין¹¹. (2) רבי יהודה אומר: עד בית סאתים (בלבד).

אמרו לו (חכמים לרבי יהודה): לא אמרו (חכמים שיעור) בית סאתים אלא לגינה ולקרפף (מחסן לעצים. שאין היקפם לדירת אדם). אבל אם היה דיר או סהר או מוקצה או חצר¹² (שכל אלו היקפם לתשמיש דירה), אפילו בית חמשת

- שלא לטלטל בתוכם עד שיהיה עומד מרובה. ובפסי ביראות אוקמוה אדאורייתא. ובבבבקה, אע"ג דהקיפוה מד' רוחותיה בעינן שלא יהא פרוץ מרובה על העומד כדן ג' מחיצות, דמאי דתקון רבנן בד' מחיצות, כעין דאורייתא תקון בג' מחיצות.
- מקורות - ריטב"א (י"ז ב', ד"ה הא כתיבנא). תוספות (י"ז ב', ד"ה עושין); רשב"א (ט"ו ב', ד"ה הכי אגמריה; י"ז ב', עושין). ראב"ד (ה"ד בראשונים הנ"ל). מאורות (ה' א', ד"ה נדון). וראה ריא"ז (פ"ב, ה"א, סעיף א).
- כן כתב הריטב"א שפירשו רוב הפרשנים.
- וכן אמרו בירושלמי פסין אין להם שיעור, על כרחין על הפשוטין קאמר.
- ומה שאמרו בירושלמי פסין אין להם שיעור, לא שאין להם שיעור כלל אלא שאין להם שיעור ששנינו בדיומדין. וכתב הריטב"א: ולכולהו פירושי קשיא לי טובא, אמאי לא אמרינן דאתי אוירא מהאי גיסא ומהאי גיסא ומבטיל ליה! שהרי אין כאן אפילו עומד כפרוץ משתי רוחות ואפילו היה רוחבן של פשוטין ו' פשוט גופיה בטל! והנכון דכל עומד דבר חשוב אינו מתבטיל באויר הכא והכא מדאורייתא. והראיה, ממחיצת כלאים שאמרו לעיל דמד' טפחים ולמעלה מותר לזרוע כנגדו ואע"פ שהפרוץ מרובה עליו מכל צד. ורבנן הוא דאחמירו לענין שבת והכא בפסי ביראות אוקמוה על דין תורה לצורך מצוה. ולפי זה מסייעין לומר דבעינן רוחב הפשוטין ד' טפחים לרשב"ג או ג' טפחים לרבנן כפי מה שהתירו גבי כלאים.
- ריטב"א. וכן מתבאר מדברי התוספות (ד"ה וארבעה) שגם הפשוטים רחבים אמה.
- מקורות - אור זרוע (ס' קכט). רבינו יהונתן (ה ב ברי"ף, ד"ה ובבור שתיים עשרה). מאירי (בית הבחירה ד"ה ואמר). ובחידושי המאירי (ד"ה נמצא) נקט כרשב"א שהפשוטים דיים ברוחב כלשהו.
- כל מה שבלבו לעשות היקף גדול. רש"י.
- דכל כמה דמרחיק מבור, מגדיל רווח שבין דיומד לדיומד. וצריך להרבות בפסין עד שלא יהא בין פשוט לפשוט ובין פשוט לדיומד יותר מ' אמות לרבי מאיר, או מ"ג אמה ושליש לרבי יהודה.
- דיר - של בהמות שעושין בשדות, היום כאן והיום כאן, כדי לזבלם בגללי הבהמות. סהר - לבהמות של עיר. מוקצה - רחבה שאחורי הבתים. חצר - שלפני הבתים. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כורין, אפילו בית עשרה כורין, מותר. (ולכן) ומותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה בפסין (שהואיל ומימיהם ראויים לשתיית אדם, תשמיש דירה הוא).

שיטות הראשונים

מותר להקריב לבאר, ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה: כתב הריטב"א בשם יש אומרים, שזה השיעור נתנו לכל דבר ואפילו לטלאים וגדיים וכיוצא בהם צריך זה השיעור, וגם אפילו לגמלים די בשיעור זה¹³. וכן הוא בירושלמי (ה"ב), וכן פסקו הרמב"ם ומאירי. ודעת רשב"א וריא"ז, שלא שיערו בפרה אלא לכל שהוא דכוותה, או אפילו פחות ממנה להחמיר. אבל לדרב מינה, כגון גמל או סוס וכיוצא בו, צריך שיעור ראשו ורובו לעולם¹⁴.

מותר להרחיק כלשהו: כן פסק הרמב"ם, כתנא קמא. וכתב המאירי שדווקא אם לא נשאר בית סאתיים פנוי שלא משמש את בהמותיו. אך תוספות, רשב"א, וריטב"א כתבו שמותר גם אם יש בית סאתים פנוי¹⁵.

גדר היקף לדירה: המשנה נותנת דוגמאות להיקף לדירה - דיר וסהר ומוקצה וחצר. בחצר טעם הדבר, שאדם מניח שם חפצים שנצרך להם. וכן מוקצה (שהוא רחבה שאחורי הבתים, אע"פ שאין מסתפקים ממנו תדיר כבבבב). ובדיר וסהר, דעת רש"י שנחשב מוקף לדירה, משום האדם שנכנס שם תדיר לעיין על הזבל, ואגב לחלוב ולגזוז אותם. דעת רבינו יהונתן מלוניל, משום הרועה שדר שם. ודעת הרשב"א בשם רש"י, משום דירת הבהמה¹⁶.

היתר פסי ביראות: כתב רש"י שהואיל ומימיהן ראויים לשתיית אדם, תשמיש דירה מעלייתא הוא. ודעת תוספות וריטב"א דמשום כך לא חשיב מוקף לדירה¹⁷, אלא שחכמים הקילו בפסי ביראות לצורך דבר מצוה, אפילו בלא היקף דירה, ואוקמוה אדאורייתא, דלא בעינן מדאורייתא היקף דירה¹⁸.

13. מדקתני האי תנא מילתא פסיקתא. ואע"פ שבשיעור זה של פרה אין בו כדי ראשו ורובו של גמל, לא דקדקו חכמים בדבר ושיעורו בפרה ששיעורה בינוני, ולא חילקו בדיניהם. ריטב"א בשם יש אומרים (י"ז ב', ד"ה ובלבד).

14. מקורות - רשב"א (כ' א', במשנה, ד"ה מותר). ריא"ז (פסקי ריא"ז פ"ב ה"א אות א). מאירי (חידושים, כ' ב', ד"ה גבי).

15. דגבי שיירא הואיל ונעשה לצורך שעה, לא הוי חשיב מוקף לדירה כמו פסין. אי נמי גבי עולי רגלים הקילו, והחשיבו פסין כמו מחיצה גמורה. תוספות. וריטב"א נימק, מדלא אשתמיט בשום משנה, שום ברייתא ושום אמורא, לומר שלא התירו חכמים בית סאתים פנוי, ושבקהו למתניתין כפשוטה. מקורות - רמב"ם (הל' שבת יז, טז). תוספות (ד"ה אפילו). רשב"א (כ"ב א', ד"ה לא אמרו). ריטב"א (י"ח א', סוד"ה ובלבד). מאירי (בית הבחירה י"ח א', ד"ה ורבי יהודה).

16. "ופסין נמי מוקפין לדירה נינהו, שהבהמה עומדת שם". וכן הרמב"ם סתם ולא הזכיר שצריך דירת אדם. כל הקטע על פי ביה"ל (שנחא, ד"ה לדירה), שצידד כדעת הרשב"א, והפנה לנודע ביהודה (מהדורה תניינא, או"ח סי' מז, בשם אור חדש), ונשאר בצריך עיון למעשה.

מקורות - רש"י (כ"ב א', ד"ה כל אויר; י"ח א', במשנה, ד"ה וחצר). רבינו יהונתן מלוניל (ו' א', דפי רי"ף, ד"ה אמרו). רשב"א (ח' כ"ב א', ד"ה לא אמרו, בשם רש"י שאינו לפנינו).

17. דהיאך חשיבי דירה מעליא, והרי התירו שלא יהא בין הפסין אלא שתי אמות, וזו דירה סרוחה היא! ועוד, דכיון דאין תשמישו אלא לקיצין ולפי שעה, אינו חשוב דירה! ריטב"א.

18. מקורות - רש"י (י"ח א', במשנה, ד"ה וחצר). תוספות (י"ח א', ד"ה אפילו). ריטב"א (כ"ב א', ד"ה מתניתין אמרו לו). הו"ד בביה"ל (שנחא, ד"ה לדירה).